

Seletuskiri Eesti seisukohtadele Euroopa Liidu „Loov Euroopa“ programmi 2024. aasta vahehindamise avaliku konsultatsiooni kohta

Lühikokkuvõte

Euroopa Komisjon algatas 31. mail 2024 Loov Euroopa programmi vahehindamise avaliku konsultatsiooni, et koguda liikmesriikide ja sidusrühmade tagasisidet. Hindamine keskendub programmi rakendamisele aastatel 2021–2023, selle mõjule ja tulevikuvisionile. Eesmärk on tuvastada parendamist vajavad valdkonnad, õppida kogemustest ning saada sisendit programmi arendamiseks pärast 2027. aastat.

Euroopa Liidu „Loov Euroopa“ programm on aidanud edendada kultuurilist ja kultuuri väljendusvormide mitmekesisust, rahvusvahelist koostööd ja innovatsiooni, pakkudes Eesti loomeinimestele ja -organisatsioonidele olulisi võimalusi koostöö ja koosloome, nähtavuse ja konkurentsivõime suurendamiseks. Lisaks on see toetanud sektori professionaalsuse kasvu ja tõstnud Eesti rahvusvahelist mainet.

Algatusel on mitmeid olulisi mõjusid. **Sotsiaalses plaanis toetab programm** kultuurilist mitmekesisust ja rahvusvahelist koostööd, tugevdades kultuurisektori sidemeid ja kasvatades nähtavust. Projektide kaudu jõuab Eestisse ka olulist rahvusvahelist oskusteavet. **Majanduslikult** on „Loov Euroopa“ pakkunud lisarahastust ja tuge kohalikele loovisikutele ja organisatsioonidele, suurendades nende nähtavust ja konkurentsivõimet rahvusvahelisel tasandil, ning meelitanud Eestisse kultuurisündmuste kaudu turiste. Lisarahastus võimaldab algatada ja ellu viia projekte, mis ilma „Loov Euroopa“ toeta ei toimuks või mida viidaks ellu oluliselt väiksemas ulatuses. See on aidanud kasvada ja rahvusvahelistuda sellistel suurtel festivalidel nagu Pimedate Ööde Filmifestival ja Tallinn Music Week, mis toovad arvestatavat tulu Eesti majandusse ning loovad töökohti ja teenuseid. Programm toetab **keskkonnasõbralikke algatusi ja säästvat arengut**, mis hõlmab keskkonnatavade juhendi ja rohepöörde strateegia loomist kultuuri- ja loomesektoris. **Riigiasutuste ja eelarvemõju osas** on oluline teada, et „Loov Euroopa“ programmi rakendatakse riiklike infopunktide kaudu, mida rahastavad võrdselt Euroopa Liit ja Eesti riik, ning Kultuuriministeerium viib läbi täiendavalt iga-aastast kaasrahastusvooru „Loov Euroopa“ programmis edukaks osutunud Eesti projektitegijatele, mille maht on aastate jooksul kasvanud 46 000 eurolt kuni 150 000 euroni 2024. aastal.

Eesti toetab kultuuri- ja loomesektorile eraldi rahastusmeetmete säilimist, et edendada piiriülese koostöö ja loomingu leviku võimalusi. Samuti peab toetuse taotlemine olema sektoris tegutsejate jaoks ligipääsetav ja administratiivselt jõukohane, arvestades väikeriikide eripärasid, ning vähendada tuleb ülemäärast halduskoormust. Oluline on tagada, et sektorile mõeldud toetused oleksid piisavalt paindlikud, et neid kohandada muutuva keskkonna ja sektori vajadustega. Euroopa Investeeringufondi laenuгарantii meede kultuuri ja loomesektorile peaks olema võrdselt ligipääsetav ja turutõrkeid arvestav kõigis liikmesriikides, et tagada kultuuri- ja loomevaldkondades tegutsejate võrdne kohtlemine. Eesti toetab võrdsete võimaluste ja kestliku arengu põhimõtete rakendamist Euroopa Liidu toetusmeetmetes ning rõhutab kvaliteetse meedia toetamise olulisust, arvestades väiksemate liikmesriikide eripära, digitaalset transformatsiooni ning meedia rolli julgeoleku tagamisel praeguses geopoliitilises olukorras.

1. Sissejuhatus

Euroopa Liidu tasandil on käimas arutelud valdkondlike strateegiliste suundade osas uueks eelarveperioodiks, mis algab 2028. aastaga. Seniste Euroopa Liidu programmide vahehindamised ja konsultatsioonid uurivad liikmesriikide nägemusi ka tulevikuks. Kultuurivaldkonnas algatas Euroopa Komisjon (edaspidi *komisjon*) 31. mail 2024. aastal avaliku konsultatsiooni (tagasisidekorje) „Loov Euroopa“ programmi vahehindamise kohta, millega soovib kuulda sidusrühmade ja riikide arvamust. Hindamine vaatab tagasi algatuse rakendamisele ajavahemikul 2021-2023 ning eesmärgiks on välja selgitada, millist mõju on algatus selle rakendamise jooksul avaldanud, mõista programmi täit potentsiaali, pakkuda õppetunde ja tuvastada programmi parendamist vajavad valdkonnad ning koguda arvamusi „Loov Euroopa“ programmi tuleviku kohta pärast 2027. aastat.

Kuigi kultuurivaldkonnas on EL-il üksnes toetav pädevus, siis antud programm on osa EL-i mitmeaastasest eelarveraamistikust ning algatusega kaasneb oluline mõju kultuuri- ja audiovisuaalsektorile, kus ettevaatav valitsuse seisukoha kujundamine on vajalik. Konsultatsiooni tulemused on komisjonile sisendiks 2025. aasta lõpus avaldatavate tulevaste kultuuri- ja audiovisuaalvaldkonna toetusmeetmete ettepanekule.

Konsultatsioonidokument on avaldatud aadressil: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13696-Creative-Europe-programmes-evaluations/public-consultation_en

Konsultatsioonile vastamise tähtaeg oli 6. septembril. Kuigi konsultatsioonile vastamise tähtaeg on möödas, vastab Eesti komisjonile ametliku kirjaga, milles selgitab oma seisukohti tulevase uuendatud õigusakti kohta.

Seletuskirja koostasid Kultuuriministeeriumi EL asjade nõunik Kadri Jauram (55652788, kadri.jauram@kul.ee), kultuurinõunik Brüsselis, Heili Jõe (6134917, heili.joe@mfa.ee), koostöös kultuuriministeeriumi erinevate osakondadega ning „Loov Euroopa“ programmi infopunktidega. Valdkonna eest vastutavad kunstide osakonna juhataja loomingu asekanstleri ülesannetes Katre Väli (6282212, katre.vali@kul.ee) ja Kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste asekanstler Märt Volmer (6282221, mart.volmer@kul.ee).

2. EL asja sisu ja lühike taust

Kultuuri- ja audiovisuaalvaldkonna toetusprogrammide ajalugu ulatub EL-is 1990. aastatesse, kus alguses hallati kultuuri-, kultuuripärandi- ning audiovisuaalvaldkonna koostöö toetusprogramme eraldi. Alates 2000. aastast koondati kultuuri-, loome- ja kultuuripärandikoostöö programmi „Kultuur 2000“ ning audiovisuaalvaldkonda toetati programmist MEDIA. Nõnda haldas Euroopa Komisjon kultuuri-, loome- ja audiovisuaalvaldkondade toetusi kahe eraldi programmi kaudu kuni 2014. aastani, mil need kaks programmi ühendati „Loov Euroopa“ programmiks.

Hetkel kehtiva „Loov Euroopa“ programmi eesmärk on edendada Euroopa kultuurilist ja keelelist mitmekesisust ning kultuuri- ja keelepärandit, ning suurendada kultuuri- ja loomesektorite, eriti audiovisuaalsektori konkurentsivõimet ja majanduslikku potentsiaali. Programmi kogumaht aastatel 2021–2027 on 2,44 miljardit eurot, mis on 68% rohkem kui eelmisel, 2014–2020 programmiperioodil. Eelarve jaotub aastate lõikes erinevalt. Näiteks kolmandik eelarvemahust jagati aastatel 2021–2022 pandeemiast taastumiseks. Loov Euroopal on kolm alaprogrammi: KULTUUR (33% programmi mahust), MEDIA (58% programmi mahust) ja VALDKONDADEÜLENE (9% programmi mahust).

Eesti seisukohtade kujundamisel on arvesse võetud järgmisi dokumente:

- 1) Strateegia „Eesti 2035“ (kinnitatud Riigikogus 21.05.2021);¹
- 2) Kultuuri arengukava 2021 – 2030;²
- 3) Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2023-2027 raames koostatud memorandum analüüsist ja ettepanekutest senistes Euroopa Liidu programmide „Loov Euroopa“ ja „Euroopa horisont“ taotlusvoorudes Eesti loomemajanduse ja kultuurivaldkonna esindajate osalemise kohta;
- 4) Vabariigi Valitsuse 09.02.2023 ja Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni 27.02.2023 istungil heaks kiidetud seisukohad Euroopa meediavabaduse määruse kohta.

3. EL asja vastavus pädevuse andmise, subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetele
Kultuurivaldkonnas on EL-il üksnes toetav pädevus. „Loov Euroopa“ programm on Euroopa Liidu meede, mis loodi Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega nr (EL) 2021/818, mille õiguslik alus on ELTL artikli 167 lõikest 5 ja artikli 173 lõikest 3, mille kohaselt saavad Euroopa Parlament ja nõukogu võtta vastu seadusandliku tavamenetluse raames ja pärast konsulteerimist regioonide komiteega stimuleerivaid meetmeid. Avaliku konsultatsiooni eesmärk on täita määruses nr (EL) 2021/818 sätestatud juriidiline kohustus ning lisaks on hindamine oluline sisend tulevase uue eelarveperioodi (alates 2028. aastast) loome-, kultuuri- ja audiovisuaalvaldkonna toetusmeetmete väljatöötamiseks. Komisjoni algatus on kooskõlas pädevuse andmise, subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetega.

4. Esialgse mõjude analüüsi kokkuvõte

Sotsiaalsed mõjud

„Loov Euroopa“ programm on Eestis märkimisväärselt mõjutanud loome-, kultuuri- ja audiovisuaalvaldkonda, edendades kultuurilist mitmekesisust ja rahvusvahelist koostööd. Loov Euroopa programm on võimaldanud Eesti loovisikutel ja organisatsioonidel jõuda rahvusvahelisele areenile, tuues kaasa rohkem koostööprojekte Euroopa tasandil. See on avardanud Eesti kultuuri- ja loomesektori rahvusvahelisi sidemeid, toetades uute võrgustike loomist ning oskusteabe jagamist. See koostöö on aidanud tuua uuenduslikke ideid ja meetodikaid ka kohalikku konteksti. „Loov Euroopa“ on võimaldanud tekkida platvormil, kus Eesti loojad saavad jagada oma kultuurilist pärandit, vahetada ideid, teadmisi, oskusi ja kogemusi teiste Euroopa riikide loomeinimestega ning koos luua. „Loov Euroopa“ on toetanud Eesti filmide, teatri-, muusika- jt projektide levitamist Euroopas, andes Eesti loomeinimestele võimaluse jõuda laiema publikuni. Audiovisuaalvaldkonnas, filmide ja seriaalide arendamisel, ja professionaalide koolitamisel, on see suurendanud rahvusvahelistes koostööprojektides osalemist ja toonud Euroopa teoseid ka Eesti publikuni, pakkudes samal ajal rohkem ressursse ja platvorme Eesti teoste levitamiseks. Näiteks 2021. aastal Cannes'i filmifestivali põhivõistlusprogrammis esilinastunud Soome-Eesti koostööfilm „Kupee nr 6“ sai arendustuge „Loov Euroopa“ programmist, samuti ka Anna Hints ja Tushar Prakash lühifilm „Sannapäiv“. Anna Hints dokumentaalfilm „Savvusanna sõsarad“ sai pärast auhinnasadu festivalidel „Loov Euroopa“ tuge kinolevi korraldamiseks Euroopas. Selline võimalus avaneb väga vähestele. Oluliseks näiteks programmi olulisusest on ka MEDIA programmi pikaajaline toetus Euroopa festivalidele, sh Pimedate Ööde Filmifestivalile, ning edukad filmiarendusprojektid, mille teostus sõltub otseselt programmist. Programmi toel on Eestis ellu viidud koostööprojekte, mis on toonud kokku erinevatest kultuuridest pärit inimesi, soodustades kultuuridevahelist dialoogi ja kogukondade lõimimist. Samuti on suurenenud kogukonnapõhiste kultuurialgatuste arv, mis on toonud kultuuri ka nendeni, kes sellega muidu kokku ei puutuks. Heade näidetena programmi sotsiaalsest mõjust võiks välja tuua VAT Teatri projekti „Play

¹ <https://valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/materjalid>

² <https://kul.ee/kultuur2030>

On!“, mis tunnistab digitaliseerimisest tingitud suuri muutusi ühiskonnas ja teatris ning püüab projektis osalevatel teatritel aidata mõista, tunda õppida ja rakendada kaasavat tehnoloogiat, et katsetada klassikalise kõrval ka interaktiivsete jutustamisvormidega. Teatrielamust uuendab ka „Prothemus“, mis loob rahvusvahelisi kogukonnateatrit, eesmärgiga kaasata sellesse osalema marginaliseeritud ühiskonnagruppe. Muusika valdkonnas on Music Estonia vedanud edukat projekti HEMI (*Hub for the Exchange of Music Innovation*), mille eesmärk on toetada Kesk- ja Kagu-Euroopa artiste ja muusikaprofessionaale. Tartu Ülikooli Raamatukogu kuulub 15 Euroopa raamatukogu hulka, kes on ühinenud EODOPEN programmiga, mille eesmärk on 15 000 kaasaegse Euroopa kirjandusteose digiteerimine kokku 11 riigis. Kirjastus Päike ja Pilv ühineb püüdlusega säilitada eesti inimese kirjandushuvi, suurendades eesti laste ja noorte ilukirjanduse mitmekesisust ning tõlkides, avaldades ja reklaamides lastele ning noortele mõeldud Euroopa kirjandusteoseid.

Mõju majandusele

Loov Euroopa programmi majanduslikud mõjud Eestile ja selle kultuuri-, loome- ning audiovisuaalvaldkonnale on olnud märkimisväärsed nii otsetoetusena kui ka kaudselt partnerite ja teenuste panuse kaudu. Kõige ilmekamateks näideteks on Pimedate Ööde Filmifestivali ja filmituru pikaajaline toetus MEDIA programmist ning Tallinn Music Week'i toetus kultuuri alaprogrammist, mis toovad kohalikku majandusse arvestatavat tulu. Võimalus kohalikel loovisikutel, kultuuriorganisatsioonidel, loomeettevõtetel osaleda rahvusvahelistes projektides suurendab omakorda nende professionaalsust, kompetentse, nähtavust ja konkurentsivõimet ning võimaldab siinsel loomingul jõuda laiema publikuni. Programm on soodustanud töökohtade loomist loome- ja kultuurisektoris ning aidanud hoida professionaale oma põhitegevuses. Suuremate projektide, nagu filmiprojektide arendus, filmifestivali ja kultuuriürituste elluviimine on nõudnud erinevaid oskusi ja spetsialiste, kunstnikest tehniliste töötajateni, suurendades kohalike töötajate kompetentse. „Loov Euroopa“ projektid on sageli seotud kohalike ettevõtetega, sh teenindusettevõtetega, mis pakuvad kultuurisündmustele toitlustust, majutust ja muid teenuseid. See toetab kohalikke ettevõtlust ja aitab elavdada majandust. Programm soodustab rahvusvahelisi koostööprojekte, mis toovad Eestisse välisrahastust ning aitavad luua sidemeid teiste riikide loomeinimeste ja organisatsioonidega. Igasugune valdkondlik koostöö aitab Eestil väikeriigina positsioneerida end kui atraktiivset sihtkohta loome- ja kultuuriprojektidele, mis eeldavad professionaalset ettevalmistust ja elluviimist. „Loov Euroopa“ toetab innovaatilisi algatusi ja teadmuskahetust loomevaldkonnas, mis võib viia uute äriideede ja -mudelite tekkimiseni. See loob võimalusi uute loomeettevõtete tekkeks ning aitab kaasa kultuuri- ja loomesektori ökosüsteemi arengule Eestis. „Loov Euroopa“ poolt toetatud projektid, sh festivalid, näitused ja etendused, võivad meelitada Eestisse külastajaid, toetades seeläbi kultuuriturismi kasvu.

Toome siinkohal kahe suurema ja „Loov Euroopa“ toel tegutseva festivali majandusnäitajad. 2023. aastal tõi Pimedate Ööde Filmifestival (PÖFF) kinno 88 400 külastust ning 1687 väliskülast 65 riigist. Festival pakub kultuurisektoris rohkem kui 750 inimesele. PÖFF ostab igal aastal teenuseid enam kui 600 Eesti ettevõttelt, luues sellega uut lisandväärtust ning pakkudes sellega tööd novembrikuisel turismi madalhooajal. Väliskülastajate Eestis veedetud ööde arv on tõusnud tänaseks juba üle 5000. PÖFF plaanib läbi viia uue põhjaliku mõjuhindangu 2025. aastal.

Tallinn Music Week'i (TMW) 2018. aasta majandusmõjude hinnang osutab, et 2018. aastal osales festivalil 1330 konverentsi delegaati (sh 870 välisriikidest), esinejaid artiste oli 879 (sh 518 välisriikidest), üritusele oli akrediteeritud 264 ajakirjanikku (sh 164 välisriikidest). Festivali passi ostis 964 külastajat (sh 280 välisriikidest) ja üksikpileteid soetati 8887, neist 1496 välisriikide elanike poolt. Kokku olid TMW osalenute ja külastajate tehtud kulutused hinnanguliselt 1,4 miljonit eurot, sellest 1,1

miljonit eurot välisriikide elanike ja 337 000 eurot Eesti elanike poolt. Käibemaksu tasuti kulutustelt arvestuslikult 209 000 eurot, sellest 153 000 eurot välisriikide elanike kulutustelt. Ettevõtlussektorile lisandus käivet 1,2 miljonit eurot, sellest 904 000 eurot välisriikide elanikelt. Samuti laekusid riigile tööjõu- ja kasumimaksud festivali korraldajalt ja festivalile teenuseid osutanud firmadelt. TMW plaanib läbi viia uue põhjaliku uuringu 2025. aastal.

Eesti kultuuri- ja audiovisuaalvaldkonna tegijate aktiivsus ja edukus programmist toetuste taotlemisel on aastatega järjest suurenenud. MEDIA alaprogramm on aastast 2002-2020 toonud Eesti audiovisuaalvaldkonda (arendus, levi ja koolitus, festival ja filmiturg) 8 650 002 eurot, mis aastate lõikes on jõudsasti kasvanud. Kui esimestel aastatel küündisid toetussummad aastas kuni 600 000 euroni, siis 2020. aastal oli toetus ligi 1 miljonit eurot. Vähetähtis ei ole seejuures PÖFF festivali ja filmituru edukas taotlemine. Viimase kahe aasta Eesti taotlejate edukus MEDIA programmist on jätkunud, kuigi ametlikke andmeid ei ole veel saadaval.

KULTUUR alaprogrammi raames on aastatel 2015-2023 EL partnerlustes osaletud Eestist 46 projektiga, kus juhtivpartnerite osa on ajas kasvanud (hetkel kolme projekti puhul). Eelmisel programmiperioodil, aastatel 2014-2020 on „Loov Euroopa“ programm valdkonda toonud 2 815 125 eurot. 2021-2022. aasta KULTUUR programmi Eesti taotlejate kohta teame, et juhtivpartneritena on esitatud 15 taotlust, millest 5 on osutunud valituks summas 2 151 181 eurot. Kokku on toetust saanud 22 Eesti partnerlusega projekti, mis moodustab 5% kõikidest toetust saanud projektidest (446 projekti üle Euroopa).

Mõju elu- ja looduskeskkonnale

„Loov Euroopa“ mõju Eesti elu- ja looduskeskkonnale on mitmekesine. Programm on toetanud projekte, mis keskenduvad Eesti kultuuripärandi, sh traditsioonilise kunsti ja käsitöö säilitamisele. See on aidanud suurendada teadlikkust kohaliku kultuuri väärtustest ja selle seostest looduskeskkonnaga.

Rohelisem lähenemine on „Loov Euroopa“ programmis üks kultuuri- ja loomesektori valdkondade ülestest prioriteetidest. Komisjon tellis 2021. aastal uuringu „Loov Euroopa programmi rohepöörde“, et muuta programm keskkonnasõbralikumaks. Keskelt tellitud uuringu tulemusena valmis kolm dokumenti: keskkonnataavade juhend, „Loov Euroopa“ programmi rohepöörde strateegia ja „Loov Euroopa“ programmi rohepöörde jälgimise juhend. Eelmainitud dokumentide järgimine on projektidele (keskkonnajuhtimisel, reisimisel, transpordi ja energia kasutamisel, jäätmekäitlusel ja hangete korraldamisel) kohustuslik ning neis sätestatud arvestatakse projektide hindamisel, loodud on roheline lisatoetus *Culture Moves Europe* meetmes ning roheline ringreisi vautšer *Music Moves Europe* auhinna raames. Eestist on oluline näitena välja tuua PÖFFi raames tegutsev Põhja- ja Baltimaade suurim filmiturg *Industry@Tallinn & Baltic Event*, mis on alates 2024. aastast ametlikult *Greentime* sertifitseeritud jätkusuutlik üritus, olles nii üks väheseid filmiturge Euroopas ja kindlasti ainus Põhja-Euroopas, mis sellise sertifikaadi kriteeriumitele vastab. Teise näitena saab tuua kultuuripealinnana osa „Loov Euroopa“ programmist oleva Tartu, kes koostas keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendi, mille rakendamine on kohustuslik kõigile kultuuripealinna programmis olevatele projektidele. Eesmärk on, et see leiaks püsivat kasutamist ka kultuuripealinna aasta järgselt nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt.

Mõju riigiasutuste töökorraldusele ja riigieelarvele

„Loov Euroopa“ programm on mitmekesistanud Eesti kultuuri-, loome- ja audiovisuaalvaldkonna rahastamisallikaid, mida omakorda Kultuuriministeerium on täiendanud.

Programmi rakendatakse riiklike infopunktide ja aastaste töökavade kaudu. Infopunktide (ingl k *desks*) ülesanne on nõustada taotlejaid ning levitada infot programmi ja taotlusvoorude kohta. Infopunktide tegevust rahastab 50% ulatuses EL ja 50% ulatuses riik (KuM eelarvest). Eestis on infopunktideks Eesti Filmi Instituut (MEDIA *desk*), kes nõustab ja levitab infot MEDIA alaprogrammi kohta ning Loov Eesti MTÜ (kultuuri *desk*), kes nõustab ja levitab infot kultuuri alaprogrammi kohta. Infopunktid korraldavad programmi toetusvõimaluste tutvustamiseks üritusi, osalevad kohtumistel ja panustavad ka „Loov Euroopa“ programmikomitee ettevalmistustes. Programmi kolmanda, horisontaalse samba ehk sektoriteülese alaprogrammi kontaktpunktiks (sh meedia ja innovatsioon) on hetkel Kultuuriministeeriumi kommunikatsiooni ja rahvusvahelise koostöö osakonna nõunik, kes vastutab infopunktide tegevuskava ja aastaprogrammi koostamise ja edastamise ning infopunktide rahataotluse koostamise ja Brüsselisse edastamise eest. Ühiselt korraldatakse info- ja koostööüritusi. Taotlemine erinevatest voorudest, nende hindamine ja grandilepingud käivad keskse EL toetuste süsteemi *Funding and Tenders Portal* kaudu. Liikmesriigid saavad kujundada programmi sisu EL kultuurivaldkonna töökava kokku leppimisel ja programmikomitees.

Kultuuriministeerium viib läbi „Loov Euroopa“ programmis edukaks osutunud Eesti projektitegijatele suunatud kaasrahastusvoor. Kaasrahastusvoorust on aastatel 2015 – 2023 kokku toetatud 43 projekti ning selle kaudu 29 erinevat loomevaldkonna organisatsiooni, asutust või arenduskeskust. Enamasti on tegemist mitmeaastaste projektidega, mille puhul küsitakse igal aastal kaasrahastust jooksva aasta kulude katteks, seda keskmiselt 15 projektile aastas. Viimastel aastatel on projektide arv kasvanud paarikümneni, sest organisatsioonid viivad ellu nii käimasolevaid projekte kui ka taotlevad uutes voorudes. Rahvusvahelistes võrgustikes hästi toimivatel organisatsioonidel on korraka käsil 2–3 projekti. Võimekamateks on Sõltumatu Tantsu Ühendus, VAT Teater, Music Estonia, Shiftworks, lastekirjanduse kirjastaja Päike ja Pilv.

Aastatel 2015–2023 on riik eelmainitud voorust kultuuriprojekte kaasrahastanud kokku 521 722 euroga. Ajavahemikul 2015–2020 oli Kultuuriministeeriumi fondi maht aastas 46 400 eurot ning projektide omafinantseeringu määr oli väga kõrge (40-60%). See lõi olukorra, kus organisatsioonide võimekuse kasvades sai riik kaasrahastusse panustada keskmiselt vaid 36% küsitavast summast, mis oli organisatsioonide jaoks suureks probleemiks, sest raske oli tagada nii suurt omafinantseeringut. **Uuel programmiperioodil 2021-2027 on riigipoolset panust järk-järgult suurendatud**, jõudes 2024. aastaks kuni 150 000 euroni. Samal ajal on omafinantseeringu määr vähenenud väiksemate projektide puhul 20-30 protsendini, mis on taotlejate kindlust ja võimekust toetanud ning esile on kerkinud mitmeid juhtivpartnereid. Samas sai 2023. aastal Eesti riik kaasrahastada siiski 58% küsitavast summast, mis näitab, et vooru mahu kasv oli ainuõige toetamiseks juba tiheda konkurentsi läbinud rahvusvahelisi projekte.

5. Eesti seisukohad ja nende põhjendused

5.1. Peame oluliseks, et Euroopa Liidus säiliks kultuuri- ja loomesektorile, sealhulgas audiovisuaalsektori piiriülese koostöö ja levi edendamisele suunatud rahastusmeetmed. Toetame kultuuri mõõdet läbivalt teistes Euroopa Liidu poliitikates ja programmides, mis kultuurikoostööd täiendaks, samal ajal peame oluliseks kultuuri- ja loomesektorile eraldi suunatud meetmeid, milles on esil sisuline piiriülene kultuurikoostöö.

Selgitus: COVID-19 pandeemia ilmestas hästi nii Euroopas kui ka maailmas, kuivõrd oluline roll on kultuuril ühiskonna sidususe edendamisel ning tõi kultuuri teiste valdkondade tähelepanu alla: kultuuri panus vaimsesse tervisesse, konkurentsivõimesse, kultuuri roll diplomaatias ning kriisidega

toimetulekul, kultuur kvaliteetse ja kestliku elukeskkonna kujundajana; kultuuripärand illegaalses kaubanduses ja sõjakolletes. EL-i tasandil seni eelkõige sektori koostööle ja selle kaudu konkurentsivõimele keskenduv „Loov Euroopa“ kujundatakse samuti vastavalt uutele väljakutsetele ja võimalustele pärast 2027. aastat ümber. Kui kultuuri puudutavad meetmed suunatakse peamiselt konkurentsi ja muude valdkondade edendamisse, on oht, et ei arvestata kultuurisektori jaoks eluliselt olulist piiriülest koostöövajadust, mida „Loov Euroopa“ seni just väikeriikidele on pakkunud. Ükski teine EL-i programm ei toeta sellisel kujul kultuuri- ja filmikoostööd ning koosloomet, loomingu piiriülest levi ja sektori professionaliseerumist ning võrgustamist, mis on jätkuvalt Euroopa Liidu ülesed vajadused. Programmi mõju kultuuri- ja audiovisuaalsektorile on olnud eluliselt oluline.

5.2 Leiam, et kultuuri- ja audiovisuaalsektori toetusmeetmed peavad olema piisavalt paindlikud, et kohaneda tulevikus muutuvate olude ja kultuuri- ja audiovisuaalsektori vajadustega.

Selgitus: Käesoleva „Loov Euroopa“ programmi käivitamine jäi COVID-pandeemia aega. Selleks, et toetada kultuuri- ja audiovisuaalsektorit pandeemia ajal ning sellejärgsel taastumisel, nägi programm käivitamise algusfaasis ette suuremad toetusmahud, mis oli valdkonnas tegutsejatele väga oluline. Venemaa täiemahulise sissetungi puhkemisel Ukrainasse reageeris „Loov Euroopa“ samuti kiirelt ja paindlikult, luues eraldi 5 miljoni euro suuruse meetme kultuurikoostööks Ukrainaga. Soovime, et taoline paindlikkus oleks ka tulevase eelarveperioodi meetmetes.

5.3 Toetuse taotlemine peab olema tulevikus ligipääsetav ja administratiivselt jõukohane taotlejatele, arvestades ka väikese riigi kultuuri- ja loomevaldkondade eripäradega. Leiam, et taotlemise protsessi tuleb lihtsustada näiteks tehisintellekti lahenduste abil. Taotlusvoorude tingimused peavad võimaldama väiksema võimekusega taotlejate positiivset diskrimineerimist, näiteks taotluse hindamise punktisüsteemi ja erineva mahu ja pikkusega projektidele suunatud taotlusvoorude kaudu. Projektide läbiviimise lihtsustamiseks tuleb ka edaspidi kasutada kindlasummalisi makseid ja ettemakseid.

Selgitus: „Loov Euroopa“ on keskselt juhitud programm, kus riikidele ei ole määratud nõ rahaümbrikke, vaid taotlemisel osalevad kõik taotlejad samadel tingimustel konkurentsipõhiselt. Väga suures konkurentsis on oluline, et väiksemate või rahvusvahelise koostöö algetapis olevate organisatsioonide jaoks oleksid taotlemise tingimused üheselt selged, taotlemise protsess ja projekti menetlemine administratiivselt jõukohane ning hindamis- ja valikukriteeriumid objektiivsed. Selleks, et tagada nii geograafilist tasakaalu kui ka hoida kasusaajate mitmekesisust, on kasutatud erinevaid positiivse diskrimineerimise meetmeid, näiteks lisapunktide andmist väiksema võimekusega tegijatele ja geograafilise tasakaalu tagamise tingimusi; suuremat EL poolset finantseeringut arenevatele valdkondadele; suuremate ja väiksemate projektide eripäradega arvestavaid eraldi toetusmeetmeid, näiteks väiksema partnerite arvu ja lühema pikkusega kultuurikoostöö projektide ning filmivaldkonnas *minislate* voorud.

Toetame jätkuvat bürokraatia ja halduskoormuse vähendamist toetuste taotlemisel ja toetuste kasutamise aruandlusel, näiteks läbi kindlasummaliste maksete (*lump sums*) ja ettemaksete kasutamise, toetuse kasutamise jooksvate vahearuannete vormide lihtsustamise ning taotluste vorminõuete kontrollis tehisarude lahenduste kasutuselevõtu.

Projektide kvaliteeti suurendab ning halduskoormust vähendavad ka aegsasti välja kuulutatud taotlusvoorud ning pikaajaliselt paigas ajakava, et taotlejad saaksid taotlemist planeerida, projekti arendada ja partnereid kaasata.

5.4 Leiaime, et Euroopa Investeerimisfondi laenugarantii meede kultuuri- ja loomesektorile ei ole Eestis ja mitmetes teistes liikmesriikides end senisel kujul õigustanud. Meetme tingimused ja rakendamise põhimõtted vajaksid ümberkujundamist selliselt, et sooduslaenu kultuuri- ja loomesektorile oleksid oluliselt rohkem kasutatavad kättesaadavad ka väiksema finantssektoriga riikides ning meetme kasutamise geograafiline jaotus oleks ühtlasem.

Selgitus: Euroopa Investeerimisfondi garantiimeede kultuuri- ja loomesektorile loodi 2016. aastal Euroopa Komisjoni initsiatiivina „Loov Euroopa“ programmi raames eesmärgiga pakkuda sektoris tegutsevatele mikroettevõtetele oma projektide elluviimisel taskukohast laenu. Finantsmehhanismile eraldati algselt 251 miljonit eurot eeldusel, et see loob katalüsaatorina lõppkasusaajatele enam kui 2 miljardi euro väärtuses uusi laene ja muid finantstooteid. Hiljem alandati summa liikmesriikide vastuseisu tõttu 120 miljoni euroni, mis pidi looma uusi laene ja finantstooteid 600 miljoni euro ulatuses. Meetme rakendajateks ehk finantsvahendajateks on riikide finantsasutused, keda julgustatakse kasutama kultuuri- ja loomesektori puhul spetsiifilisi krediidi hinnangu viise ning kellele pakutakse ka sektori eripärade paremaks tundmiseks koolitust. Eestis tegutsevatel kommertsbankadel on meetme rakendamise vastu huvi sisuliselt puudunud. Meedet hakkas 2020. aasta lõpul rakendama Finora Capital mahus 6 miljonit eurot, pakkudes Euroopa Investeerimisfondi poolt tagatud loomelaenu^[1] lisaks Eestile ka Lätis, Leedus ja Soomes. Aastatel 2020-2023 rahastati üle 20 projekti, tuntumateks taotlejateks olid Music Estonia MTÜ, Tallinn Music Week ja Meteorit OÜ. Tingimuste kohaselt pakutakse laenu vahemikus 20 000 kuni 250 000 eurot, laenuperiood on kuni 60 kuud, laenuintress kuni 16% aastas ja tagatise omaosalus on 30%. Sellistel tingimustel ei ole meede osutunud kuigi laialdaselt kasutatavaks ning Finora Pank kaalub meetme rakendamise lõpetamist, mille tulemusena kaob nii Eestis kui eelnimetatud kolmes riigis tegutsevatel loomeettevõtjatel ligipääs kõnealusele finantsinstrumendile. Euroopa Investeerimisfondi raporti³ andmetel on Eesti lõppkasusaajatele eraldatud 2024. a juuni seisuga 30 projekti raames garanteeritud laene kokku 1,3 miljonit eurot, mis moodustab kõnealuse laenugarantii meetme kogumahust 0,3%. Soome vastavad näitajad on 4 projekti ja 1 miljon eurot. Läti ja Leedu kohta andmed puuduvad, mis tähendab seda, et antud riikides selle finantsinstrumendi kasutajaid veel pole. Raportist on selgelt näha ka meetme kasutamise ebaühtlane jaotus: Hispaania kultuuri ja loomesektoris kõnealuse meetme toel garanteeritud laenu moodustavad meetmes kokku 42,4%, Itaalia omad 30,8% ja Portugali omad 11,8%. Järgnevad Prantsusmaa 8,1%, Belgia 3% ja Taani 1%. Ülejäänud riikides, kus meede on rakendamisel (kokku 21 riiki), jääb osakaal alla 1%. Seega ei ole antud meede, mis võimaldab kultuuri- ja loomesektoris tegutsejatel kasutada laenu ja muid finantstooteid, geograafilise jaotuse osas tasakaalus.

5.5 Toetame oluliste põhimõtetenäolise soolise võrdõiguslikkuse, võrdsete võimaluste ning kestliku arengu eesmärkide arvestamist läbivalt Euroopa Liidu loomesektori toetusmeetmetes, mille rakendamisel on määravaks sektoripõhised praktikad ja lahendused.

Selgitus: „Loov Euroopa“ programm arvestab projektide hindamisel läbivalt olulisi põhimõtteid, nagu võrdne kohtlemine ning kestlikud lahendused. Valdajatele on antud võimalus taotlemisel nende põhimõtete rakendamist ise kujundada lähtuvalt oma projekti eripärast ning programmi raames jagatakse ka parimaid praktikaid. Oluline on taolise paindliku lähenemise jätkuv rakendamine, mis

[1] <https://loomelaen.ee/>

³ https://www.eif.org/files/records/ccs_implementation_status.pdf

näiteks rohe-eesmärkide saavutamisel arvestab äärealade transpordi- ja ühendusvõimalustega. Oluline on, et ei tohiks kedagi välistada ega kõrvale jätta.

5.6 Meedia ja ajakirjanduse toetamisel on oluline arvestada nende mitmekesisust ja kvaliteeti ning eriti väiksemate liikmesriikide ja piirkondade meedia elujõudu, pidades silmas toimuvaid digitaalseid muutusi, valeinfo levikut ja geopoliitilisest olukorrast tulenevat tugevat seost meedia ja julgeoleku vahel, eriti piiririikides.

Selgitus: Sõltumatu professionaalse uudismeedia toetamine on ELis ülioluline, kuna muutused meedia ärimudelites ja uudiste tarbimises ning konkurents uute ja globaalsete digitaalsete platvormidega on toonud kaasa rahalisi raskusi. Agressorriikide infosõda ning järjest ohtlikumaks muutuv valeinfo levik õhnestab kogu meedia usaldusväärsust. Piiririigina, kus Ukraina sõja tõttu on väärinfo oht eriti suur, peab Eesti võitluseks Venemaa propagandaga oluliselt panustama kvaliteetse ajakirjandusliku sisu loomisesse ka vene keeles. Meedia vajab tuge kriisivalmiduse kindlustamiseks, tehnoloogilise arengu jätkamiseks ja meediavabaduse kaitseks. Neid aspekte silmas pidades võiks EL väiksemate turgude ja piirialade ajakirjandust olulisel määral toetada.

6. Arvamuse saamine ja kooskõlastamine

Konsultatsiooniküsimustik edastati arvamuse avaldamiseks „Loov Euroopa“ programmist toetust saanud kultuuri- ja audiovisuaalvaldkonna organisatsioonidele. Arvamuse saatsid Loov Eesti, Meediamajade Liit, Pille Lille Fond. Toimus kolm kaasamiskohtumist: üks kultuuri- ja loomesektorile, teine audiovisuaalvaldkonnale ning kolmas meedia- ja innovatsioonimeetmest huvitatutele.

Tagasisides leiti, et on väga oluline säilitada eraldi rahastusmeetmed, mis on suunatud kultuuri- ja loomesektorile ja arvestavad nende eripäradega. Rõhutati väikese riigi ja kultuuriorganisatsioonide reaalselt ligipääsu meetmetele, samuti bürokraatia vähendamist taotlemisel ja aruandlusel. Positiivsena toodi välja praegu kehtivas programmis rakendatavaid kindalaks määratud toetussummasid (*lump sums*) ja ettemaksete kasutamist, mis on lihtsustanud projektide rahalist läbiviimist. Kriitilised oldi Euroopa Investeeringufondi tagatud laenugarantii meetme tingimuste suhtes. Ajakirjanduse, meedia ja innovatsioonimeetmes pole Eesti meediavaldkonna tegijad senini eriti aktiivsed olnud. Tulevikus võiks meedia ja ajakirjanduse puhul samuti toetada väiksemate liikmesriikide ja piirkondade meedia elujõulisust. Piiririikides nagu Eesti on meedia ja julgeolek omavahel tihedalt seotud ja seetõttu on kvaliteetne, usaldusväärne info eluliselt oluline.

Seisukohad on kooskõlastatud Rahandusministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga.